

פנינים לכאן

מאת אדיר כהן

רגיש, ממחר להתרשם, משותרד ממקובלות ומחיר תחושה. ואני לקחתי עמי את הילד / שהי' לך בליבי הלך ובכה... עיני פי קצרות אל נופי הארץ אותם הוא ריאה בראייתו האיטית האופיי' נית לו ומציינם ברישומים קצי רים במכחול אישי-פרטי. נפתח הוא באהבה, בהבנה וברחמים אל הצולם הסובב, מרחיב את האני הפרטי שלו על הזולת, משחף את הרבים ביחידותיו: "ראה בתים מ' לאים צוחה וצחוק, / שב מצפים ואן יודעים למה, / למד אותם למד אותם וכמה / לראות פנימם יפה, ודוק / כמה יפית בלכתם ובבואם / וביוצאם חוצץ / ובשר' בט קרחים. / ספר להם שמים ב' גיבהם, / אל תרץ, / ספר את עצמך בהמשכים".

מן היפים והעמוקים שבשירי הקובץ הם "שירי מנחם אב", שיר ריש בהם נרקט דרשיח של נשמות בין הבן ובין האב שמת, דרשיח של קרבה וריחוק כאחד, תוצאה של פרידה ממושכת ושיבה מאר' הרח: "ורק עתה, כל הרבה אחר / צאתי ללא חזר, שאתי / דרו' רי על שכם / אני פוקד אותך, בלילה מאוחר / וכל כותלי ביתי / מרחפים אליך".

הרבה משירי הקובץ מעלים הר' גשה של אולת'יד, של אין און ניב של אין-אפשרות ואין יכור לת. פיסת הגייר שקיבל ריקה מאותיות השם, קסם שתף השיחה נמוג בהכרה פסימית. כי "להתי' חלות כאלו אין המשך ואין סיום" והתוצאה היא "לא השבעתי נגד / לא השבעתי / בעד". קיימת אך מישראלה אחת, תפילה בלתי פוסקת להאריך עוד מעט, לזכות לראות את התחיות דמותו בדמות הבן: "ואת פני שלי / לראות בפני הבן / עוד יום קיצי אחד / אמן". ובינתיים אורב הפסחון, קיימת תוגת הידיעה עד כדי הר' כולח להשקיף על עצמו מן הצד: "תראה יחיאל / איך שאתה מתי' וזלך בינינו ולא פיעל. / אפילו לא נמאסת עלינו, רק מחלונות / הראווה אתה מביט בעצמך באה' בה / ומסדר את התיסרוקות, כי אילי יש לכך השיבות, / וכך כהצצה להצצה — / אפשר כמו' בן למות בהחלט / אך גם זאת לא תהייה פצצה".

הרבה אירוניה נמצא בכמה מ' שיריו של יחיאל מר, אירוניה הר' ניכלת כלגלגנות ובצחצחתי לשון שנונים. לגלגנות שנונה זו בולטת בשירה של הפראית שלא יכלה להיות בת זוגו של הפרוע, "ולק' זה לה פקיד מהוגן — / שיס' בול" ובשירים רבים נוספים. הר' האירוניה העצמית מרובה בספר כה המתבטאת בדבריו: "יכול' הי למלא ספרים ארבעה / בציון מקומות שלא ראיתי. / יכולתי לפרנס שבעים רופאי נפש / ב' פשעי חלומות אשר עויתי. / כל הארץ משטרה לא תספיק / לר' שיש דוחות' בגידותי שהריתי... הרבה פנים ל"פנים לכאן" וב' מרביתן מגלה המשורר בכנות הר' ווייתו השירית ובאמיתו הפנימית ולא מעט משיריו נוגעים הישר בלבנו ומשאירים אותנו כואבים על משורר ואמן שאיננו עוד.

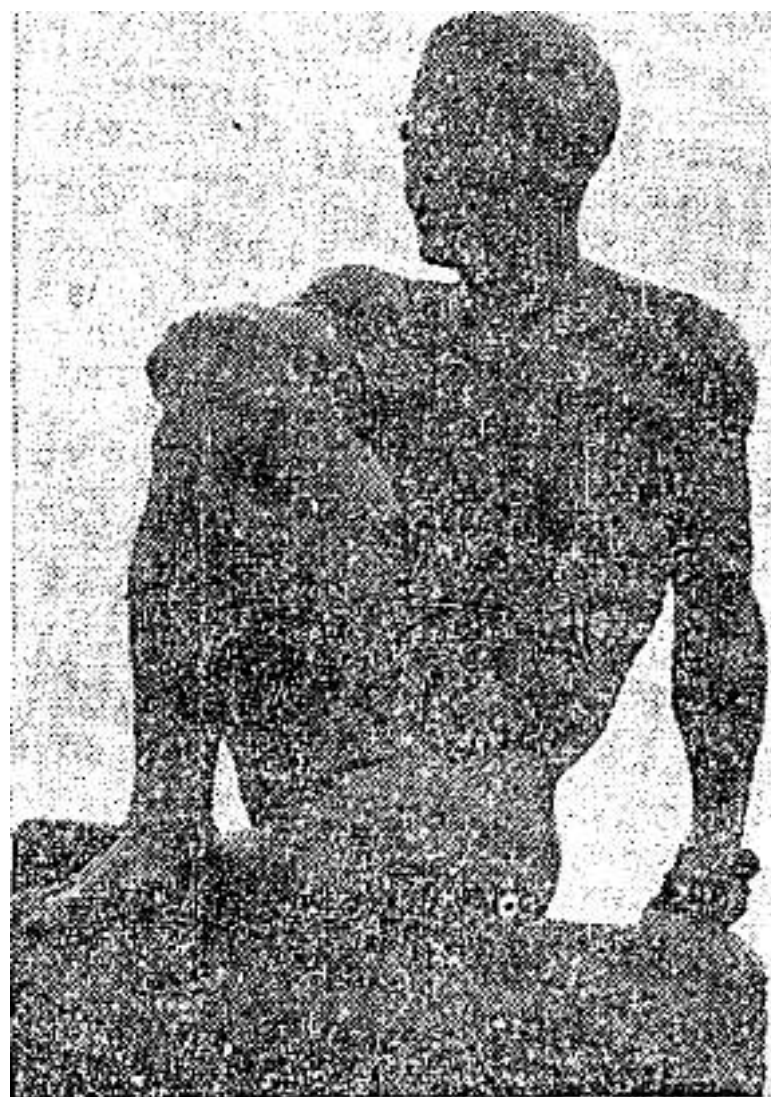
מרוכזים ותמציתיים כמבקשים להכיל בנשימת שיר אחת את כל חמצן החיים ההולכי וכלים. ב' פנים לכאן" מחלבט המשורר ו' גאבק מאבק קשה במלים. לשון מבקשת להיות יומיומית, שימור שית, רווייה ביטויים שיגרתיים, געדרת כל קישטוניות מליצית ו' עם זאת להביע בעזרת ביטויים יום-יומיים את עוצמת החווייה, הזעזוע הנפשי העמוק. הוא מר' בה להישען על אסוציאציות מיי ליליות, משחמש בזכרי פסוקי ת' ג'ך או שימרות חז' או ניבים חדשים תוך שינויים וכך נעזר במאגר האסוציאטיבי הקיים ב' חב כדי להעצים את מבעו ולהר' סיף לו ממד עומק ומרחב התייח' כוח תוך שבירה פתאומית וההלב שבשינוי, מבין שימושו אלה נז' כיר ביטויים כמו: "שוקט על קוצי", "מלא חשבות כליומן", "ישב בשבר'אחים גם יחד", "פע' מי מותר", "וכל הנערות ונרמות לים ולבי איננו מלא" וכדומה.

ההרגשה של העמידה על סף דאחרית איננה מביאה בשירה יחיאל מר לסנטימנטאליות, להשי' תפכות שירית נוגה, להיפך, השיר רים עצורים ומדברים בלשון די' מניית מאופקת ולעיתים קשוחה קשיחות מדעת, מרסנת כל הת' פרצות רגשית. נושא המוות הוזר בוריאציות מדובבות בשירתו. הוא חש כי המוות כבר בשר מבשרו וכי נותר עוד זמן מעט "להי' ביט בפחדים האילמים דגית / כאילו זכוכית... / ומנגד שרישה / והרים בכחולם / ואני לא משוי / ואני לא משה / ועוד מעט היס'". עם כל הרגשת הוודאות שב' קירבת המוות הר' נושא יחיאל מר "פנים לכאן". הוא מעמיק ל' התבונן בעולם החולין שמסביבנו, עולם מנוכר, נטול רגש, עולם של עיסוקים הומריים וסגידה נפשית. בתוך עולם זה עושה הוא דרכו כשלבנו לב ילד, לב פתוח.

לשני חודשים אחרים שלח לי יחיאל מר ז'ל את ספרו האחר' דון "פנים לכאן". קראתי וחי' זיתי וקראתי את השירים וק' שה היה לי לשבת ולהעלות את רשטי הווייתי למקרא השירים. געמתי היסוד של מרבית השיר' רים היתה כה קרובה ללבי וכי כה מן השירים ההיו בי כאב כה פרטי עד שדחיתי את כתי' בת הרשימה שבועות וחודשים הרשימה שתוכננה להיות מעין סכתב אינטימי למשורר, שוב לא תגיע אליו כי יחיאל איננו. הר' סכתב לא יישלה ואסתפק בהצי' רית אהדות של הערכה.

הספר "פנים לכאן" הוא המ' טך ישיר ומחתי לקובץ שיריו הקודם "שירים חדשים". שיצא לאור ב' 1965. בשירי שני הספי רים מתעצמת החושפת הכוף מה' הידלון. רבים מהשירים עומדים בסימן המחלה הקשה וההרגשה של העמידה בפני קו הסיום. בע' יוני בספרו "שירים חדשים" הדגיש' הי כמה קוים המציינים אף את הקובץ האחרון. עמידתו פקוהת העיניים של המשורר בפני החי' דליו מעניקה משמעות חדשה לחי' לושן לחווייה העומדת על הר' סף. היא הולכת ומתקלפת מכל לבושי החולין, היא משתחררת מ' כל הנספח והספלי, מכל מה שי' אינו עיקר ואינו מהות. היא מוז' דככת ונעשית מרוכזת כריכוזו של שיר, כמילוואו של צליל.

ריכוז זה ומלאות זו של החווי' ייה השירית טביאים אף לריכוזו של הניב, לדחיסת עולם שלם של משמעויות לשורות השיר הר' קצרות, לצירופי המלים. לפנינו כאבק קשה במלים, שהן חדלות אונים להביע את עוצמתה של החי' וייה בגבישיותה, באינטנסיביות שלה. אין עתה מקום למלים המ' שומשות בצירופיהן הבאנאליים, במשמעויותיהן המילונית ההשר' פית. שיריו של יחיאל מר נעשים

מתערוכת הפיסול של יהושוע יושפן במוזיאון "יד לב' ניס", פ"ת.